

og i betydelige Højder bære Vidnesbyrd om Isens tidligere Udbredelse. Det forholdsvis store, nu med Plantevæxt bedækkede Yderland omkring Fjordene mellem 63° og 68° n. Br. har i Fortiden været begravet under Is, som nærmest den nuværende Indlandsis naaede en Højde af 3-4000 F., men aftog ud imod den nuværende Yderkyst. Paa Skurestriberne kjender man den Bevægelse, som dette Isdække har haft i Lighed med den nuværende Indlandsis, og mærkeligt er det, at Bevægelsen i de højere Regioner har haft en friere Retning fra Øst til Vest, medens den i de lavere fulgte Elvenes og Fjordenes Retning. Thi dette stemmer jo ganske med, at den nuværende Indlandsis i Dybden endnu følger de oprindelige Floders Retning henimod de nuværende Isfjorde, uagtet den paa Overfladen bærer Præget af en Oversvømmelse i Forbindelse med en mere jævnt fordelt Bevægelse udefter langs hele den øvrige Rand.

Det være mig tilladt her endnu at tilføje et Par Bemærkninger angaaende Spørgsmaal, som jævnlig ere fremkomne i Anledning af Istiden. Man har, saa vidt mindes, betvivlet, at Is skulde kunne afslibe og udhule

den haarde Klippegrund. Men en Isplade paa 1000 Fods Tykkelse eller mere maa jo trykke saa stærkt paa Grunden, at den ved at skydes hen over den kan knække og løsbryde, hvad der rager op eller er løsnet ved Revner, og forvandle det til et Lag løse Sten, der virke som Slibepulver eller indfattede Diamanter. Dernæst har man spurgt, om Grønlands Klima er blevet mildere, eftersom Isen har trukket sig tilbage. I saa Henseende maa det betænkes, at, dersom nu Havbunden foran Isfjordenes Munding hævede sig, saa at Isfældene ikke kunde flyde over den, vilde Isen, selv uden Forandring af Klimaet atter udbrede sig til Siderne over Land, som nu er frit. Omvendt kan maaske Isen bane sig Veje til Have, som nu ere lukkede, paa lignende Maade, som en Flod kan forandre sit Leje. Man kan derfor ikke vide, hvad Indflydelse saadanne Forandringer i Fortiden kunne have haft paa Isens Udbredelse. Den tilsvarende evropæiske Isdannelses større Udstrækning har jo sikkert ogsaa været betinget derved, at den ikke var afbrudt ved Isfjorde eller dybt Hav, som kunde bidrage til at bortføre dens Overskud.

Sundet, der i gamle Dage skal have gaaet tværs over Nordgrønland.

Af cand. phil. Peter Eberlin.

I en 1885 udkommen Afhandling af „C. Krahmer: „Ueber die Sunde, welche Grønland in west-östlicher Richtung durchschneiden sollen“, er Spørgsmaalet om Sunde tværs over Grønland udførlig behandlet.

Om det Sund, det her drejer sig om, siges i denne Afhandling, at Hans Egede allerede fandt det afsat paa ældre Kort, da han 1741 udgav sit Kort, og at han derfor lod det blive paa dette, kun med den Tilføjelse: „Det fortælles, at her tidligere skal have været et farbart Sund, men nu er det dækket med en Isbro.“ Endvidere siges, at det er blevet aflagt paa de ældre Kort paa Grund af Ivar Baardsøns Beretning fra det 14de Aarhundrede om en grønlandsk Fjord, „Øllum lengri“, der er saa lang, „at ingen véd Ende paa hannem.“ Endelig slaas det fast som sandsynligt, at eskimoiske Fortællinger om, at Sundet var til i gamle Dage, men senere er blevet overdækket med Is, ere opstaaede i den nyere Tid under Paavirkning af Evropæerne.

Denne Forklaring er bevislig aldeles fejlagtig. Hans Egede fandt ikke Sundet afsat paa gamle Kort; han er

den første, som har indført det paa Grønlandskortet. Han gjorde dette paa Grund af eskimoiske Fortællinger om Sundets fordums Tilstedeværelse, og, som det synes, ogsaa paa Grund af disse Forestillinger opfattede han Øllum lengri paa en anden Maade, end den tidligere var opfattet paa, nemlig som et Sund, det samme som Eskimoerne talte om.

Det er altsaa Eskimoernes Traditioner, der ere Kilden til Beretningerne om Sundet. Kan man nu ikke gaa bag om Traditionerne og finde, hvad der ligger til Grund for dem? De kunne nemlig ikke uden videre tages for gode Varer. Af naturvidenskabelige Grunde er det umuligt, at der indenfor den Tid, da Eskimoerne have opholdt sig i Grønland, kan have været et Sund tværs over Landet paa et af de Steder, hvor dette er bredest, og hvor Indlandsisen er stærkest udviklet*).

*) De fabelagtige Forestillinger om Grønlands Indland, der endnu spørge i enkelte Hoveder, tør man vel nu forbigaa i Tavshed i den videnskabelige Diskussion.

Fra Vestgrønland haves bl. a.*) følgende Gjengivelser af Traditionen:

Poul Egede 1738. „Fjorden (o: Jakobshavns Isfjord) holder de vilde fore, at haver været tilforn et Sund igjennem til den østre Side, men nu af Is tilstoppet. Den stærke Strøm, som altid løber ud og ikke ind igjen, skal være et Bevis derpaa. Der skal og være funden Stykker af Hvalfiske samt Lænser, som er kommen ud med Strømmen, der gaar under Isen, som ligger over som en Gevelt.“ (Kontinuation S. 76)

Giesecke 1807: „Der er en anden Bugt, som jeg ikke fik undersøgt til dens Bund paa Grund af de umaadelig store Ismasser, som satte ud af den, og som de indfødte kalde Ikek eller Ikaresak (Sund). Den ligger mellem Ikaresarsuk og Kingigtok, og dens Længde er fra Kaersarsuk til dens Bund omtrent 15 tyske Mil; den ligger paa 72° 48' n. Br., og Havet er ved dens Indløb opfyldt af en Mængde Øer. Alle de indfødte, der boede omkring den, forsikrede mig uopfordret om, at der tidligere havde været Forbindelse til den modsatte Kyst. De fortalte mig ligeledes, at de vare bange for, at Isen med stærke Nordoststørme skulde bryde op paa ny, og at Folkene paa den modsatte Kyst, hvem de beskrive som vilde, skulde komme over og dræbe dem. De fortalte, at fra Tid til anden kom der drivende døde Hvaler, som vare blevne dræbte paa den anden Kyst, Træstykker og Redskaber ud af denne Bugt. Strømmen sætter ud ligesom ved Jacobs-havns Isfjord.“ (Scoresby Journal, pag. 468).

Rink 1871. Et grønlandsk Sagn fortæller: „Iviangersouk med Følgeskab rejste sydpaa, og, da han var kommen langt sydpaa, fik han Lyst til at rejse hele Landet rundt. Det var nemlig paa hin Tid, da der gik et Sund igjennem Landet ved Ilulissat (o: Jakobshavn), hvorved Beboerne af Øst- og Vestkysten havde Samkvem.“ (Eskimoiske Eventyr og Sagn. Suppl. S. 73—74).

Fra Østkysten haves følgende Gjengivelser af Traditionen:

„*Valløe* 1752“ „Kingutib var den iblandt disse Folk (rejsende Østlændinge), der førte Ordet og jeg helst gad tale med, eftersom han ogsaa havde været længst omme paa denne Bøgd (o: Østkysten). Han sagde sig at have boet ved sidstbenævnte Sted, nemlig Sermelik, hvilket Sted han mente at vende lige imod Disko Bugt, som er bekjendt at have sin Beliggende imellem den 69 og 70de Grads Poli Højde paa Vesterbøgd. Men ifølge den Eftertanke, jeg kunde slutte mig til af hans Ord, hvilke vare disse, at man fra samme hans Bopæl Sermelik og til Disko Bugt, førend Isen tiltog saa overmaade meget, har kunnet fare ad et Revier, som til den Tid gik tværs igjennem Landet fra den østre til den vestre Side, saa havde han kun boet under den 66. Grad ved den Fjord: Øllum lengri, thi anden Steds synes det ikke efter Iver Berres Beretning at have været et saadant Sund.“ (Utrykt Dagbog paa Søkortarkivet, Juli 1752).

Holm 1884—85. „Paa c. 65° Bredder gaar en meget bred Isfjord ved Navn Kangerdlugsuak ind i Landet, og hinsides denne trækker Landet sig i mere østlig Retning. Denne Fjord har aldrig været passeret af Folk fra Angmagsalik, men

*) Jvnf. endvidere: Glahn: Anmærkninger S. 30; Saabye: Dagbog S. 1; Gieseckes mineral. Rejse. S. 60 og 82; og flere Steder.

der gaar Sagn om, at der skal bo Mennesker paa den anden Side, men som aldrig nogen har set. Ligeledes haves et Sagn om et Sund, der endnu nordligere gaar tværs igjennem Landet til Vestkysten. Man fortæller, hvorledes Angmagsalikerne Sagnhelt Uijartek o: Landomsejleren rejste hele Grønland rundt, idet han paa Hjemvejen kom igjennem dette lange og farlige Sund.“ (Geografisk Tidsskr. VIII, S. 88).

Naar man nærmere betragter disse Beretninger, kan man for det første antage med Holm (nysanførte Sted) „at der her fra begge Sider af Grønland tilsigtes det samme Sund.“ Men et „Sund“ eller, med en mere korrekt Oversættelse, en „Forbindelsesvej til Søen“ langt mod nord, hvorigjennem Vest- og Østlænderne i gamle Dage havde Samkvem, og hvorigjennem en Sagnhelt, Landomsejleren, siges at være draget, hvad skulde det vel være andet end Forbindelsesvejen mellem Vest- og Østkysten norden om Grønland, altsaa enten Smiths-Sund, Kennedy-Strædet, Robeson-Strædet eller andre hidtil ubekjendte Strækninger? Enten denne Vej har været isbelagt eller paa sine Steder og til visse Tider aaben, kunde den nok i Sagn om Landomsejleren komme igjen som et aabent Sund, og at dette er blevet henlagt til sydligere Dele af Landet, end hvor det i saa Fald hørte hjemme, er kun et Sidestykke til, at Grønlænderne i deres Sagn og Forestillinger have flyttet deres gamle Fjender, Indianerne fra Nordamerika, med sig og givet dem Boliger i Grønlands Indland. Forøvrigt har Rink allerede 1877 udtalt den Formodning, at Sagnene om Sundet stammede fra Fgne, der vare beboede af Eskimoere, førend de indvandrede til Grønland, og lokaliseredes her (Danish Greenland S. 371.) — en Formodning, der kun behøvede at lempes lidt og gives en bestemt Adresse for at blive til den her fremsatte Forklaring. Vel er denne kun en Gisning, men sammen med visse Ejendommeligheder ved Angmagsalikerne Kunstindustri, hvilke forbinde Østlænderne med amerikanske Eskimostammer, men adskille dem fra Vestgrønlænderne*), synes dog denne Gisning at give den Mening, at Østlænderne ere komne til Østkysten ad Vejen norden om Grønland**), et betydeligt Forspring for den modsatte Mening. Efter det, der vides om det nordligste Grønland, synes der heller ikke at være noget til Hinder for,

*) Om dette Forhold har Kaptajn G. Holm givet mig Oplysning.

**) Denne Mening er allerede for mange Aar siden, da der egentlig ikke var fremkommet noget, som talte for den, intuitivt genialt grebet af Rink, og senere fastholdt under hele Rinks Forfatterskab. Jvnf. Bluhme: Et Aar i Grønland, S. 53 (sikkert efter Medd. af Rink). Rink: Eskimoiske Æventyr og Sagn S. 44 og Suppl. S. 153; Rink: Grønlands Indland S. 75; Rink: Geografisk Tidsskr. VIII, S. 144—45.

at Grønlænderne kunne have opholdt sig i de nordligste Egne af dette. Saa langt de moderne Expeditioner nemlig ere naaede op, er der paa begge Sider af Grønland fundet Spor af Eskimoeres tidligere Ophold, og den Beskaffenhed, Grønlands Nordkyst maa antages at have, i Forbindelse med de saa Fordringer, Eskimoerne stille til

Livet, gjør det højst naturligt, at Eskimoerne enten de saa ere naaede til Grønland i ét eller flere Hold, og enten de ere vandrede den ene eller den anden eller begge Veje ned langs Grønlands Kyster, i hvert Fald have besøgt hver eneste Strækning af Grønlands c. 900 Mil lange Omkreds.

Dansk Grønlands-Expedition.

Som tidligere meddelt*), afsejlede ifjor i Maj Maaned herfra en Expedition under Ledelse af Premierløjtnant i Flaaden *Ryder* til Grønland for i Upernivikdistriktet at fortsætte de Undersøgelser, som tidligere ere blevne anstillede af de nu i en Aarrække af Regjeringen, under den grønlandske Kommissions Auspicier, udsendte Expeditioner. I Expeditionen deltog foruden Prlt. *Ryder*: Premierløjtnant i Flaaden *Bloch* samt cand. polyt. *V. Ussing*. Expeditionens Hovedopgave bestod i at kortlægge og undersøge Vestkysten fra 72° n. Br. og nordpaa, saa langt Omstændighederne maatte tillade; desuden skulde der anstilles magnetiske og meteorologiske Observationer samt foretages anthropologiske Maalinger.

De to Søofficerer ere vendte tilbage i Midten af September iaar, medens Kandidat *Ussing* efter Bestemelsen kom hjem ifjor Efteraar.

Expeditionen, der kan glæde sig ved et smukt Udbytte, ankom ifjor i Begyndelsen af Juli til Upernivik, (72° 46' n. Br.) og, da Vejret var yderst ugunstigt til Opmaaling, tog man strax fat paa at opføre de fra Kjøbenhavn medbragte Træbygninger, der senere skulde benyttes ved de magnetiske Observationer. D. 20de Juli afgik Expeditionen ombord i Krydseren „Fylla“, Kapt. *Braem*, til den sydlige Del af Distriktet, og i Løbet af

Sommeren og Efteraaret kortlagdes og undersøgtes under forskellige Konebaadsexpeditioner Strækningen mellem 72 og 73³/₄ Grader.

I Januar begyndte Slæderejserne, hvis Omfang i høj Grad blev begrænset, fordi en ondartet Hundesygge bortrev Størstedelen af disse for Slæderejser uundværlige Dyr. Vinteren var ualmindelig haard. Paa en af Slæderejserne, der foretoges i Slutningen af Februar og Begyndelsen af Marts, og paa hvilken man naaede 74° 12' n. Br., var Kviksølvet uafbrudt frosset. Blandt de forskellige Iagttagelser, der ere blevne anstillede, skulle vi her blot nævne, at Indlandsisen skyder ud i Uperniviks Isfjord med en Hastighed, der kan naa op til 100 Fod i 24 Timer.

I indeværende Aars Sommer fortsattes Undersøgelserne nordpaa med Baade, og Kysten til 74¹/₂° n. Br. kortlagdes og undersøgtes. Paa Grund af den strænge Vinter vare Isforholdene meget ugunstige. D. 13de August forlod Expeditionen Upernivik ombord i den kgl. grønlandske Handels Brig „Constance“, Kapt. *Bonde*, og ankom efter fem Ugers Forløb til Kjøbenhavn.

I et senere Hæfte vil Expeditionens Leder give Læserne en Rejseberetning.

Mindre Meddelelser.

Formodet Drift af et Fangstredskab fra Alaska til Grønland. For adskillige Aar siden fandt undertegnede blandt det ved Kolonien Godthaab opsamlede Flydetræ et grønlandsk Redskab af særegen Form. Det var et saakaldet Kastetræ, nemlig det Underlag, hvorpaa Fangeren lægger Harpunen, naar han vil kaste, og som han efter Kastet beholder i Haanden. Men Grønlænderne kunde strax se, at det fundne var forskjelligt fra deres nu brugelige Kastetræer. Ganske tilfældig

havde jeg gjemt paa dette Stykke indtil forrige Aar, da der blev skjænket Universitetet i Kristiania et betydeligt Udvalg af de ethnografiske Gjenstande, som den danske Expedition under Kaptajn *Holm* havde hjembragt fra Østgrønland. Jeg føjede da mit Kastetræ dertil som et Stykke af ubekjendt Oprindelse, men under alle Omstændigheder nærmest kom-

*) Se 8de Bind Side 114.